

Hvad blev der af det gode liv?

Velfærd? »Stort set alle danskere er i dag så tæt knyttet til forbrug, at det er lige så svært at give afkald på hele tiden smartere computere, tøj og mobiltelefoner, som det er for virksomheder at give afkald på profit«, mener lektor. Arkivfoto. - Foto: MARTIN LEHMANN

Danskerne har ikke overskud til at leve det gode liv, siger samfundsforsker Peter Nielsen.

AF LARS LØNSTRUP

Peter Nielsen, hvad mener du med, at velfærdssamfundet ikke eksisterer?

»Velfærd er igennem flere årtier blevet ringere og ringere, samtidig med at vi er blevet rigere og rigere. Derfor er Danmark anno 2011 ikke et velfærds-, men et velstandssamfund«.

Hvorfor modsætningsforholdet mellem velstand og velfærd. Penge må da give øget frihed til at realisere det gode liv?

»Ikke nødvendigvis. Den moderne dansker er så hårdt presset i både sit arbejdsliv og sit privatliv, at det forringer velfærd. Derfor mener jeg ikke, at vi lever i en velfærdsstat, som den der eksisterede mellem 1945 og 1975. Dengang fik danskerne større velfærd parallelt med større velstand. Men sådan er det ikke i dag«.

Hvorfor placerer du den almindelige danskers forbrug i centrum af udviklingen imod større velstand og mindre velfærd?

»Fordi vi opfører os som små virksomheder. Stort set alle danskere er i dag så tæt knyttet til forbrug, at det er lige så svært at give afkald på hele tiden smartere computere, tøj og mobiltelefoner, som det er for virksomheder at give afkald på profit«.

Men er det ikke den enkeltes eget suveræne valg, hvad han/hun vil købe?

»Jo, og det blander jeg mig heller ikke i. Jeg analyserer en samfundsudvikling, som gør det vanskeligere for os at realisere det gode liv og det gode samfund. Og den analyse lægger jeg frem i min bog, så må læserne afgøre, om de er enige eller uenige«.

Mon ikke mange vil være uenige og spørge, hvorfor ens velfærd forringes af at købe den seneste iPhone eller bærbare computer?

»Jo, sikkert. Men min påstand er, at det ikke kun handler om et enkelt produkt, men om en social virkelighed, som det er svært for den enkelte at have et frit valg i forhold til. Forbrug gennemsyrrer vores identiteter og handlemåder og skaber vores opfattelse af, hvad der er værdifuldt. Ikke mindst pga. virksomhedernes markedsføring, som er steget fuldstændig eksplosivt de seneste 20-30 år«.

Mener du, at vi er hjernevaskede til at forbruge mere, end vi har behov for?

»Jeg er i hvert fald ikke i tvivl om, at reklamer stimulerer forbruget. Ellers ville de årlige udgifter til markedsføring ikke udgøre 640 mia. dollar på globalt plan og 24 mia. kr. herhjemme. Konsekvensen af den intense markedsføring er, at vi bliver utilfredse med selv et meget rigt liv og kompenserer ved at købe nyt«.

Du mener slet ikke, at der findes et valg; at man kan fravælge et stort forbrug?

»Jo, der er nogen, som stiller sig ud på sidelinjen. Men de vil næsten uundgåeligt blive betragtet som tabere, fordi forbrug i velstandssamfundet har fået en magisk udstråling, som gør alternativerne triste og farveløse. At være en god forbruger er simpelthen en indiskutabel værdi. Derfor appellerer politikerne også til forbrugeren i os, når de gerne vil have vores stemme«.

Så man bliver en god samfundsborger ved at forbruge?

»Ja! En dominerende forklaring på den stigende arbejdsløshed er jo også, at vi ikke forbruger nok. Det siger økonomerne, og finansminister Claus Hjort Frederiksen har direkte opfordret os til at svinge dankortet og lade være med at udsætte store indkøb – som en ny bil f.eks. Helt så direkte er opfordringerne fra S og SF ikke. Men det indgår også i deres anbefalinger og økonomiske beregninger, at stigende forbrug er en absolut værdi«.

Men der er da også store forskelle. V og K har f.eks. andre holdninger til efterløn, skattelettelser og opskriften på landets økonomiske genopretning end S og SF?

»Du kan finde flere forskelle, men de er små. Værdien af efterlønnen udgør eksempelvis ca. 1 pct. af bruttonationalproduktet og har dermed slet ikke den betydning for samfundsøkonomien, som man i øjeblikket får indtryk af i den politiske debat. Og grundlæggende anfægter ingen af partierne dogmerne om mere forbrug, mere vækst og mere velstand«.

Men i det Danmark, som en H.C. Hansen og en J.O. Krag stod i spidsen for i 1950'erne og 1960'erne, skulle forbruget da også stige?

»Ja, men den store forskel er, at samfundet dengang var fattigt. Derfor resulterede højere forbrug i bedre boligforhold, bedre ernæring og sundhedstilstand. I dag resulterer højere forbrug i nye fladskærme, mobiler og computere, som kun er marginalt bedre end de gamle. Desuden kæmpede Socialdemokratiet dengang for danskernes livskvalitet på en række andre områder ud over forbruget. Man kæmpede for kortere arbejdsuge og længere ferier. Ligesom man styrkede folkebibliotekerne og ville udbrede kunst og videnskab til hele befolkningen«.

Ud over et stort forbrugspres undergraves velfærden også af et stort arbejdspress, skriver du. Men vi har da aldrig haft en kortere arbejdsuge end i dag.

»Nej, men mange danskeres reelle arbejdstid er markant længere end den officielle, og samtidig vokser kravene til fleksibilitet og omstillingsevne hele tiden. Man skal være online, også når man har fri, og man forventes at gøre virksomhedens eller organisationens mål og værdier til sine egne«.

Hvorfor er det et problem. At føle sig i overensstemmelse med virksomhedens værdier må da give et meningsfuldt arbejdsliv?

»Fordi jeg tvivler på, at folk har et reelt valg. Det står ikke i ansættelseskontrakten, men reelt er det et krav, at man er i stand til at internalisere virksomhedens værdier, der typisk har vækst og effektivitet som dominerende idealer. Og hvis man gør modstand, eller måske åbent problematiserer dem, er man i stor risiko for at ryge ud«.

Det er vel ikke nyt. Har det ikke altid været sådan?

»Nej. Tidligere kunne folk passe deres arbejde på en virksomhed og samtidig være ideologisk imod den ved at være aktive i deres fagforening og på venstrefløj – uden at det influerede på deres arbejdsklima og ansættelsesforhold i samme grad som i dag«.

Danskernes produktivitet står i stampe. Og mange økonomer og politikere mener, at det er landets største problem. Modsiger det ikke dit argument om, at vi har et meget højt arbejdspress?

»Det er rigtigt, at vores produktivitet ikke er vokset lige så meget som i nogle af vores vestlige nabolande. Men den er altså stadig høj og voksende. Og jeg mener, at danskerne allerede betaler en rigeligt høj pris for, at vi i årtier ensidigt har jagtet vækst, effektivitet og velstand. Ca. 800.000 i den erhvervsaktive alder står uden for arbejdsmarkedet. Og deres marginalisering presser også de erhvervsaktive, som frygter at havne i samme situation. Mange bliver stressede og deprimerede og får mindre overskud til at leve et godt liv«.

Hvor ved du det fra?

»Det er der forskellige indikatorer på. Eksempelvis betegner hver tiende dansker sig selv som kronisk eller meget stresset. 400.000 anvender antidepressiv medicin, og 80 pct. af alle danskere oplever gener som søvnbesvær, hovedpine eller hjertebanken inden for en 14-dages periode. Alle disse tal er stigende«.

Der er også tal, som viser, at danskerne er verdens lykkeligste folkefærd?

»Ja, og derfor kalder jeg heller ikke de tal, jeg fremdrager, for videnskabelige beviser. Men de er indikationer på, at vores samfundsudvikling er på afveje. Det er selvfølgelig et civilisatorisk fremskridt i sig selv, at vi har høj velstand. Men problemet er, at vi i vores konstante stræben efter mere velstand undergraver de muligheder for et godt liv, som ligger i velstanden«.

Hvad nu hvis folk flest siger: Det her er et godt liv – for mig. Jeg kan lide at arbejde hårdt og købe de ting, jeg har lyst til.

»Så er det fint med mig. Jeg vil ikke bestemme over andres liv. Faktisk er autonomi og demokrati kerneværdier for mig«.

Men du problematiserer en livsform. Og det må provokere dem, der har den livsform.

»Jamen, det synes jeg også er fint. For videnskab skal være kritisk og må gerne provokere«.

Udgangspunktet for din analyse, marxismen, kritiseres ofte hårdt for at have ført til den ene katastrofe efter den anden i lande, hvor man har forsøgt at realisere dens ideer. Hvorfor mener du, at marxismen stadig har relevans – her 22 år efter Murens fald?

»Jeg betragter Østkommunismen og andre despotiske regimer, der har påberåbt sig Marx, som forvanskninger af marxismen. Marxismen er først og fremmest en analytisk disciplin, som giver dyb indsigt i den langsigtede samfundsudvikling. Den har blik for sociale konflikter og modsætningsforhold, som mere endimensionelle økonomiske teorier, der kun tænker i vækst og effektivitet, er fuldstændig blinde for«.

Men hvorfor er der så ikke flere marxistiske stemmer i samfundsdebatten?

»Vi er ikke mange herhjemme, det er rigtigt. På internationalt plan betragtes navne som Slavoj Žižek, Naomi Klein og Antonio Negri som vigtige stemmer i samfundsdebatten. De er med til at bevise, at marxismen stadig har noget at sige os«.